

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ**

18

GÜZ 2004

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ**

- Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD), hakemli bir dergi olup, yılda iki defa (Bahar/Güz) yayınlanır.
- Dergide telif, tercüme, makale, araştırma notu, tebliğ ve konferans metinleri, Kongre, Sempozyum, Panel vb. tanıtımları, kitap, tez değerlendirmesi, literatür incelemeleri, sadeleştirme, bilimsel röportajlar, çağdaş ve geçmiş ilim adamlarının hayatı ve eserleriyle tanıtım vb. yazılar yayımlanır.
- SÜİFD, tüm araştırmacılara açık olup bilimsel ölçütlere ve yayın ilkelerine uygun her çalışma dergide yayımlanır.
- Yayımlanacak yazılar 12 punto Times 1,5 satır aralığı standartlığıyla (resim, şekil, harita vb. ekler dahil) 30 sayfayı geçmemelidir. Bir yazının aynı sayıda toplam sayfa sayısı 30'u geçmeyecek şekilde en fazla 2 makalesi yayınlanabilir. Hakemli çalışmaların dışındakiler (tanıtımlar, bilimsel röportajlar, otobiyografiler vb.) buna dahil değildir.
- Makalelerin 100-150 kelime arası özeti ve bu özeti iki dilde (Arp+İng., Fr., Alm., vd.) çevirisi; yabancı dilde yazılan makalenin ise Türkçe + Arp. çevirisi verilir. Arapça bir makalenin Türkçe + herhangi bir dilde özeti verilmelidir. Makale başlıklarının ise İngilizce çevirisi yapılır.
- Yazılar (tercümeler orijinal metinleriyle birlikte) üç nüsha halinde editöre teslim edilir. bunlardan ikisinde yazan tanıtım isim ve akademik unvan yer almaz.
- Makaleler en az iki hakemin incelemesinden geçtikten sonra yayımlanır.
- Yazıların bilimsel, hukuki ve dil yönünden sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
- Her sayının hakemleri o sayıda yer alır.
- SÜİFD'de yayınlanan yazıların sorumluluğu yazana aittir.

S.Ü. İlahiyat Fakültesi Adına Sahibi

Prof. Dr. Ahmet Önkal

Editör

Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Yayın Yürütme Kurulu

Prof. Dr. A.Turan Yüksel,
Doç. Dr. Ahmet Yaman,
Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçivan
Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır,
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Çaycı
Yrd. Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol,
Arş. Gör. Fikret Karapınar
Arş. Gör. Muhiddin Okumuşlar,
Arş. Gör. Lütfi Cengiz,
Arş. Gör. Huriye Martı
Arş. Gör. Mehmet Harmanlı,
Arş. Gör. Doğan Kaplan

Danışmanlar Kurulu

Prof. Dr. Ünver Günay (Erciyes Üniversitesi),
Prof. Dr. Mustafa Fayda (Marmara Üniversitesi),
Prof. Dr. Bilal Kuşpınar (Mc. Gill University),
Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal (Ankara Üniversitesi),
Dr. İbrahim Kalın (Colloge of The Holy Cross, İSAM),
Prof. Dr. Ahmet Önkal, Prof. Dr. Hüsamettin Erdem,
Prof. Dr. Bilal Saklan Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu,
Prof. Dr. Mehmet Aydın, Prof. Dr.M.Ali Kapar
Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Prof. Dr. İsmet Ersöz,
Prof. Dr. Süleyman Toprak Prof. Dr. Zekeriya Güler,
Prof. Dr. İ.Hakkı Sezer, Prof. Dr. Mehmet Bayyigit
Doç. Dr. Şahin Filiz, Doç. Dr. Fevzi Günüş,
Doç. Dr. Dilaver Gürer Doç. Dr. A.Saim Antan,
Doç. Dr. Ahmet Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçivan
Yrd. Doç. Dr. Naim Şahin, Yrd. Doç. Dr. Bayram Dalkılıç
Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

İletişim Adresi

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
42090 Meram/KONYA
Tel-Fax: 0332.323 82 50-51 / 323 82 54
e-posta: ilahiyatdergisi@selcuk.edu.tr

ISSN: 1300 – 5057

baskı sebat ofset matbaacılık 0 332 342 01 53

Dünyanın çeşitli yerlerinde, müze ve özel koleksiyonlarda birçok Azerbaycan halısına rastlanmıştır. Bu halılar, Azerbaycan'ın genellikle Guba, Şirvan, Gence, Gazak ve Tebriz yörelerinden derlenip götürülmüşlerdir. Malzeme, renk, motif ve kompozisyon bakımından otantik değerler taşıyan ve her biri gerçek anlamda birer sanat eseri olan

örneklerdir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, New York Metropolitan Müzesi'nde XVII. ve XIX. Yüzyıl Azerbaycan'ın Karabağ halısı, XVI. Yüzyıl Erdebil halısı ve kişisel koleksiyonlarda da XIX. Yüzyıl Şirvan halıları, İngiltere'de, Londra Viktorya - Albert Müzesi'nde XVI. Yüzyıla ait "Şeyh Safi" halıları ve XIX. Yüzyıla ait Karabağ halısı, Fransa'da, Paris Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde XVI. Yüzyıl figürlü Tebriz halıları bulunmaktadır. İsviçre'de, Bern ve Zürih Halı Müzelerinde XVIII. ve XIX. Yüzyıllara ait Gazak ve Guba halıları mevcuttur. Almanya'da, Münih, Mannheim ve Dusseldorf müzelerinde ve şahsi koleksiyonlarda XVIII. ve XIX. Yüzyıla ait Karabağ, Şirvan ve Gazak halıları yer alır. Türkiye'de, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi ve Vakıflar Halı Müzesi'nde XVI. ve XVIII. Yüzyıl Seccade türü halı ve Karabağ halısı mevcuttur. İran'da, Tahran Arkeoloji ve Gülistan Müzelerinde XVI. ve XIX. Yüzyıl Azerbaycan halıları görülmüştür.¹ Bu kısa ve genel bilgileri verdikten sonra Azerbaycan'dan götürülmüş çeşitli halıları, nerede buldukları ve ne tür özelliklere sahip oldukları gibi özel bilgileri resimleri ile birlikte değerlendirmeye çalışacağız.

Konumuza başlamadan önce, Batılı araştırmacıların ortaya koyduğu çalışmalardan birkaç örnek vermek istiyoruz. Çünkü dünya müzelerindeki Azerbaycan halıları kadar, dünya literatüründeki Azerbaycan halıları da önemlidir. Saygın bilim adamları, "Doğu Halıları", "Kafkas Halıları" ve "Azerbaycan Halıları" konulu yapmış oldukları inceleme ve değerlendirmelerini yayınlamışlardır. Bu yayınlardan bir kısmını ele alıp içerikleri hakkında bilgi vermek istiyoruz.

Azerbaycan halkı, tarihin her devrinde dekoratif ve uygulamalı sanatlar diyebileceğimiz güzel sanatların her türünde önemli eserler vermişlerdir. Halı sanatı ise özellikle çok yayılmış ve gelişmiştir. Bu halılar, XIII. Yüzyıldan itibaren estetik değeri ve diğer özellikleriyle bütün dünyada tanınır hale gelmiştir. Azerbay-

DÜNYA MÜZELERİNDEKİ AZERBAYCAN HALILARINDAN BAZI ÖRNEKLER

Mustafa YILDIRIM

Yrd. Doç. Dr., S.Ü.İlahiyat Fakültesi
İslam Sanatları Öğretim Üyesi

SÜİFD / 18

91

¹ Rasim Efendiyev, **Azerbaycan Bedii Sanatkarlığı Dünya Müzelerinde**, Işık, Baku, 1980, s. 68-70 (Kril alfabesiyle basılmıştır.)

can'ın iktisadî, ticarî ve uygarlık alanındaki girişimleri, hem doğu hem de batı ülkelerinde halının tanınmasına neden olmuştur.

Batılı bilim ve sanat adamlarının halı sanatına olan ilgileri sebebiyle, halının ortaya çıkışı ve gelişmesinin tarihsel boyutu ile sosyo-ekonomik ve estetik verilerinin değerlendirilmesi yapılarak, spesifik özellikleri de gündeme taşınmıştır. Bu konuda Alman bilginlerinden, Wilhelm von Bode ve Ernst Kühnel'in "Yakın Doğunun Eski Halıları"² isimli eserinde geniş bilgiler verilmiştir.

Eserde, eski çağlardan, XVII. Yüzyıla kadar tarihî bilgiler verilerek Yakın Doğunun zengin halı örnekleri ve bu sırada Türkiye'de, İran'da, Mısır'da, Hindistan'da ve Kafkasya'da üretilen halıların özellikleri ve gelişme yolları anlatılmıştır. Eserin ikinci bölümünde Kafkasya halıları hakkında da geniş bilgiler verilmiştir. Yazarlar en eski halı örneklerini tespit etmeye çalışırken, aynı zamanda renk, motif, desen, kompozisyon ve estetik yönleri bakımından da bu halıları değerlendirmişlerdir. Mesela, çeşitli renklerde stilize edilmiş hayvansal motifler tasvir edildiğini ve genellikle kırmızı, mavi, bazen de koyu kahverengi renklerle bezenen Azerbaycan'ın çeşitli yörelerinden halıları örneklemiştir. Ayrıca halı sanatının gelişmesi konusunda "minyatür" sanatının gelişimiyle bir paralellik kurmuş olmaları da dikkat çekicidir. Özellikle Tebriz halıları konusunda, İslâm sonrası kitap sanatlarının ve minyatürün tesiriyle halının daha çok gelişme kaydettiği üzerinde durulmuştur.

Ayrıca halının insan hayatındaki işlevselliğine de dikkat çekilerek dinsel uygulamaların ifasında kullanılan "seccade" türü halıların renk ve kompozisyon bütünlüğü ele alınırken, İran halılarına özgü bir değerlendirme yapılmış gibidir. Halbuki Türkiye, Azerbaycan ve diğer Müslüman ülkelerin her birinde kendine özgü biçimleriyle "namazlık" ya da "seccade" diyebileceğimiz dokuma türleri gelişmiştir.

Seccadeler hakkında daha ayrıntılı bilgileri, J. Dikie'nin "Seccadelerin İkonografisi"³ isimli makalesinde de bulmak mümkündür. Yazar haklı olarak bu tür halı seccadelerin İslam dininin uygulama alanlarının doğurduğu bir veri olarak ele alınmasını sağlar. "Seccadelerin estetiği, namaz vaktinde ibadet huzurunu bozmayacak ve dış âlemden soyutlayacak şekilde tasarlanmıştır" diyerek, özellikle Kafkasya ve Azerbaycan seccadelerinin kompozisyon ve estetiği üzerinde durarak çeşitli değerlendirmeler yapmıştır.

Doğu halı sanatının en önemli bilginlerinden I. Letteenmair "Doğu Halıları Hakkında Büyük Kitap"⁴ adlı eserinde, 2500 yıllık geçmişe sahip doğu halıcılığının türleri, renkleri, sembolleri, motifleri, kompozisyonları ve estetiğinden bahsettikten sonra Azerbaycan halılarına özel bir yer vermiştir. Azerbaycan halılarının tarihî gelişimini anlattıktan sonra XVI. Yüzyılda en yüksek seviyeye çıktığını ifade eder. Özellikle figürlü halıların meydana getirilişini, Tebriz'de yapılan bir toplantıda devrin en ünlü ressam ve sanatkarları tarafından tasarlanmış olduğunu öğrenmekteyiz.

² W. von Bode, E. Kühnel; **Antique Rugs from the Near East**, London, 1970.

³ J. Dikie, "The Iconography of the Prayer rug", **Oriental Art**, 1972, vol. XVIII, N. 1, p. 42.

⁴ J. G. Letteenmair, **Das Grosse Orient-Teppich-Buch**, München, 1969.

Kişisel koleksiyonlardaki halıları inceleyen E. D. Unger, Amerikalı işadami Josef B. Mackmillan'ın halı koleksiyonunda birçok Azerbaycan halısının yer aldığı ifade eder. Bu halılar zaman zaman Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Almanya'da sergilenmiştir.⁵

Şimdi dünyanın çeşitli yerlerindeki Azerbaycan halılarından bazı örnekleri daha geniş bir şekilde ele alarak, değerlendirmeye çalışalım.

Amerika Birleşik Devletleri'nde en eski Azerbaycan halıları, New York Metropolitan Müzesi'nde sergilenmektedir. Bu halılardan biri XVI. Yüzyılda Erdebil'de dokunmuştur. Eni 178 cm. uzunluğu 303 cm. olan bu halının zemininde hayvanların mücadele sahnesi tasvir edilmiştir. Bu dehşetli sahnenin yanında, tabiatın bağrında yer alan çeşitli renklerdeki gül ve çiçeklerden oluşan bir manzara da sunulmuştur. Bordürlerindeki bitkisel bezemeler de halıya ayrı bir güzellik verir. Bu bordürlerin sayısı üç olup, ortadaki geniştir. Burada hatai ve bulut motifleri dikkatimizi çekmektedir (Resim:1).

İkinci halı, seccade türünde olması sebebiyle birincisinden hayli küçüktür. Eni: 107 cm. ve uzunluğu 161 cm. olan bu halının genel kompozisyonunda mihrap biçiminde bir oluşum vardır. Geçiş kısımlarında güller ve çiçeklerle donatılmış bitkisel motifler yer almaktadır. Tek bordürün çevrelediği halının bordür motifleri bitkisel bezemelidir. Bu halı ise, Abakyan'ın şahsî koleksiyonunda bulunmaktadır.⁶ (Resim:2). Yine, Metropolitan Müzesi'nde XVII. Yüzyıl Karabağ halısı (Resim:3), Berk Andonyan'ın şahsî koleksiyonundaki XIX. Yüzyıl Guba halısı (Resim:4) ve Cenap Roçersin'in şahsî koleksiyonundaki XIX. Yüzyıl Şirvan halısı (Resim:5), Amerika Birleşik Devletleri'ndeki diğer Azerbaycan halı örneklerindedir.

İngiltere'de bitkisel motifli Tebriz halılarından üç tane mevcuttur. Bunlardan birincisi, Viktorya-Albert Müzesi'nde gösterimde tutulan Tebriz halısıdır. 1539 yılında Tebriz'de Erdebil Mescidi için dokunmuş ve ilim âleminde "Şeyh Safi" adı ile meşhur olan halıyı özellikle belirtmek lazımdır. Bu halı 1893 yılında İngilizler tarafından Erdebil'den satın alınarak Londra'ya gönderilmiştir. Eni: 5.34 m, uzunluğu: 10.51m. olan bu halı dünya müzelerinde saklanan nadir halı örneklerindedir. Nakışları çeşitli bitkisel motiflerden oluşan bu halı rengârenk olmasına rağmen uyumlu renk birliğine ulaşmış seviyededir. Halının en dikkate şayan tarafı ise, merkezine yerleştirilen çokgen biçiminde ve mozaik görünümüne sahip gonca göbek motifidir. Bu merkeze her taraftan yeşil, kırmızı ve sarı renkli 16 küçük dairevi kubbecikler bağlanmıştır. Halıda renklerin peş peşe gelerek renk uyumunu sağlarken, merkezdeki büyük motif, güneşi, kenardaki küçükler ise ışınları andırırlar. Genel anlamda lacivert zemin üzerine sarı rengin hâkim olduğu ve çok yoğun olarak bitkisel bezemeli bir halıdır (Resim:6). İkincisi, XVI. Yüzyılda dokunmuş ve Viktorya-Albert Müzesi'nde sergilenmektedir (Re-

⁵ E. De Unger,, "A. Notatle Carpet Collection", **Oriental Art**, 1973, vol. XIX, N. 2, p. 172-179.

⁶ Kişisel koleksiyonlarda bulunan halılar, çeşitli zamanlarda sergilenmekle beraber, yerlerinde de görülebilmektedir.

sim:7). Üçüncü halı ise, bitkisel motifleriyle tabiat güzelliğini sergilerken aynı zamanda aslanların mücadele sahnesini de çok canlı bir şekilde sunmaktadır. Hem bitkisel, hem de figürlü halı türünü temsil etmesi bakımından önemli bir halı parçasıdır (Resim:8).

Bunlara ilave olarak Londra'daki halı galerisinde XIX. Yüzyıl Karabağ halısı (Resim:9), XX. Yüzyılın başlarına ait 1910 yılında dokunmuş olan Bakü halısı (Resim: 10) ve Antik Eserler Mağazası'ndaki XIX. Yüzyıla ait, Bakü'nun Hileafşan kasabasında dokunmuş olan iki halı da dikkatimizi çeken halılar arasındadır.⁷ (Resim:11-12).

Macaristan'daki Azerbaycan halıları, Budapeşte'de Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde bulunmaktadır. XVI. Yüzyılda Tebriz'de dokunmuş olan orijinal figürlü halı, tam bir halının 1/4'ü oranındadır. Bu halıyı izleyenler, bu parçadan hareketle genel kompozisyonunu anlayabilirler. Halının motifleri figürlü ve bitkisel-dir. Bu halıda, minyatür sanatına özgü bir gelenek olan saray hayatından konu ele alınır. (Resim: 13). Bir başka halı ise Gazak yöresine ait geometrik motifli halıdır. Bu halının merkezi "umay"⁸ biçiminde işlenmiş ve bordürlerine de yıldız motifleri, çaprazlar ve üçgenler yerleştirilmiştir (Resim:14). Yine bir Şirvan halısı dikkatimizi çekmektedir. Geometrik stilize yanğışlarla simetrik olarak geçiş unsurları konulmuş ve bordürleri "s" motifleriyle bezenmiştir(Resim:15). Dekoratif Sanatlar Müzesindeki bir diğer halı ise Karabağ yöresine ait XVII. Yüzyıl Azerbaycan halısıdır (Resim: 16).

Fransa'da bulunan Azerbaycan halılarına gelince, Paris'in Dekoratif Sanatlar Müzesinde XVI. Yüzyıla ait 86 cm. uzunluğunda ve 55 cm. eninde olan orijinal figürlü Karabağ halısı öncelikle dikkatimizi çekmektedir. Bu halı parçasında da zemin, gül-çiçek motifleriyle bitkisel bezeme yapılmış ve çeşitli aslan ve kuş tasvirleriyle figürlü halı haline getirilmiştir. Simetrik oluşumlu ağaçlar da esere ayrı bir realist özellik katmaktadır (Resim: 17). Bir diğeri ise yine XVI. Yüzyıla ait sekizgen madalyonu ve bu madalyonun içinde sekiz kenarlı yıldızdan oluşan bir halıdır. Bu halı, geniş bordürlü, bitkisel bezemeli ve geçiş kısımlarında dağ keçilerinin yerleştirildiği kısmen figürlü bir örnektir (Resim:18).

İsviçre'nin Basel şehrinde, Kafkas Halıları Mağazası'nda rastladığımız bir halı, sanki Azerbaycan halılarının bütün özelliklerini üzerinde taşıyor gibiydi. XVIII. Yüzyılda Bakü'nün Emirhacı kasabasında dokunmuş "Hile Afşan" adı ile şöhret bulmuş olan bu halı çok yüksek bir zevk ve ustalıklı dokunmuştur. Geleneksel kompozisyon ve motiflerden oluşan tasarım içinde kendine mahsus özellikler de taşımaktadır. Halının göbekten bordüre geçiş unsurlarında zevkle verilen alev dilimlerini andıran kıvrımlı sarı renkli buta ve kıvrım hatlı saç ayağı resimleri, bu esere kendine ait bir orijinallik kazandırmaktadır (Resim: 19). Bern'de Halı Müzesi'nde 1830 yılında dokunmuş olan bir Guba halısı da geometrik ve bitkisel motifleri itibarıyla hayli dikkat çekicidir (Resim:20). Zürih'de ise XIX. Yüzyıla ait

⁷ Rasim Efendiyev, a.g.e. s. 76

⁸ Umay: Türk sanat ve kültür hayatında bereket ana motif olarak kullanılır.

Karabağ ve Guba yörelerine ait nazarlık motifli ve eli belinde motifli halılara rastlanmıştır (Resim:21-22).

Almanya'nın birçok yerinde Azerbaycan halıları mevcuttur. Münih'de Antik Eserler Mağazası'nda gösterime sunulan XVIII. Yüzyıl Gazak halısı da orijinal Azerbaycan halılarının en dikkat çekenlerinden biri olduğu için bu halı hakkında bilgi verelim. Üç bordürlü ve merkezi göbek motifli olmayan farklı bir kompozisyon örneği sunar. Uzunluğu 235 cm. eni 168 cm.'dir. Orta bordürün genişliği ve kırmızı zemin üzerine yedi adet goncanın yerleştirilmiş olmasıyla özgün bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğu halılarının tipik özelliklerinden olan ve dört tarafa doğru uzanan motifler realist olmakla beraber aynı zamanda kültürel bir geleneği de temsil ederler ki, o da Türk tarihindeki boy damgalarıdır.⁹ İşte bu halı damgalı halılardan bir tanesidir (Resim:23). Münih'de Tekstil Müzesinde XVIII. Yüzyıl Karabağ halısı (Resim:24) ve XIX. Yüzyıl Şirvan halısı (Resim:25) bulunmaktadır. Ayrıca Mannheim'de XVIII. Yüzyıl Gazak halısı İhtisaslaşmış Halı Cemiyeti'nde bulunmaktadır (Resim: 26).

Türkiye'de bulunan en eski Azerbaycan halısı XIII. Yüzyıla aittir. Uzunluğu 245 cm. ve eni 170 cm. olan bu halı, önceleri Beyşehir Eşrefoğlu Camii'ne verilmiştir.¹⁰ 1932 yılında ise Konya Mevlana Müzesine götürülmüştür.¹¹ (Resim:27). Zemini lacivert renkte olan bu halının üzerinde iki taraflı çengelleri olan motifler bezenmiştir. Bu motiflerin ortasında peş peşe sıralanarak tekrarlanan sekiz kenarlı yıldız motifleri yerleştirilmiştir. Bu yıldızların yarısının ortası sarı, kenarları mavi, diğer yarısının da orta kısmı kırmızı ve kenarları siyah renklidir. Şirvan halılarına has olan bu motifler ve genel kompozisyon halının Azerbaycan'a ait olduğu kanaatini çoğaltmaktadır. Ayrıca zarif dokunuşu da dikkatleri üzerinde toplar. Bu halının her 10 santimetre karesinde 627 ilme vardır. Bu halı XIII. Yüzyıldan kalan tek halı olsa da daha sonraları bu tür motifler ve kompozisyonlar sıkça kullanılmıştır. Aynı halı XV. Yüzyılda yaşamış Hollandalı ve İtalyan ressamların eserlerinde de görülür. Şirvan halılarına ait olan bu rengârenklilik, motif ve kompozisyon geleneği, şimdye kadar özelliğini kaybetmeyerek devam etmektedir. Bu da halılarımızın bu kadar büyük ve uzun tarihî yolda millî karakterini koruyarak devamlılık gösterdiğinin bir delilidir.

Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunan ve bu zamanlara kadar çok iyi bir şekilde korunan "seccade" türü Azerbaycan halısı, mihrabı andıran bir kompozisyona sahiptir. Kırmızı zemin üzerine lacivert bitkisel motiflerin bezenmesiyle tabiat hadiseleri canlandırılır. Bu da namaz esnasında tefekküre yönelmek bakımından düşünülmüş bir incelikler. İbadet aracı olması bakımından da işlevsel

⁹ Ana motiflerin çevresinde çarkı felek gibi dönen uzantıların kıvrımlı yapısı "Bayındır Boyu" damgasına benzemektedir. Damgalar için bkz. Neriman Görgünay, **Oğuz Damgaları ve Göktürk Harflerinin El Sanatlarımızdaki İzleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.

¹⁰ Rasim Efendiye, a.g.e., s. 136 ; Latif Kerimoğlu, **Azerbaycan Halısı**, Baku, 1965, s. 28 (Kril alfabesiyle basılmıştır).

¹¹ Bu halı, Selçuklu halısı olarak bilinir. Fakat Azerbaycanlılar kendilerinin hediye olarak gönderdiklerini iddia etmektedirler. Her iki tespit de Türk halısı olduğunu ifade eder. Ancak, Selçukluların Kafkasya hâkimiyeti zamanında dokunmuş olabileceği ya da Azerilerin Anadolu'da dokunmuş olma ihtimali düşünülmüşse, her iki görüşe de hak vermek gerekmektedir.

anlamdaki içerik de zaten bu durumu ortaya çıkarır. Seccadenin ana bordürü üzerine dokuz adet madalyon yerleştirilmiş ve bunlardan beş tanesi bitkisel motiflerle doldurulurken, dört tanesi de bulut görünümlü çerçeveler içinde "besmele" ve "lafzatullah" ile doldurulmuştur. Yine ana bordürün yarından yukarısı "ayetü'l-kürsî"den ayetlerle işlenirken, en dıştaki ince bordur üzerinde de "besmele" ve çeşitli ayetler yer almaktadır. Secde edilen yer ise "Allahü ekber" ibaresiyle şekillendirildikten sonra çevresi Allah'ın güzel isimleriyle bezlenmiştir (Resim:28). İstanbul'da bulunan Vakıflar Halı Müzesi'ndeki XVII. Yüzyıl Karabağ halısı da dikkate değer halılardandır (Resim:29).

İran'da bulunan Azerbaycan halılarına gelince, Tahran Gülistan Müzesi'nde XIX. Yüzyıl Guba halısı, yedi bordürlü ve içleri bitkisel motiflerle bezeli ve bu motiflerin çok sık yerleştirilmeleri sebebiyle de kompozisyon özelliği yönünden gayet girift bir halıdır. Halının merkezi ise, üst üste sıralanmış koç boynuzları ve bunların çevrelerini saran bitkisel ve geometrik motiflerle doldurulmuştur (Resim:30). Tahran Gülistan Müzesi'ndeki XVI. Yüzyıl Tebriz halısı (Resim: 31) ve Arkeoloji Müzesi'ndeki XVI. Yüzyıl Tebriz halısı da önemli eserlerdendir (Resim:32).¹² Şunu da ilave etmeliyiz ki, İran'ın kuzey bölgesinde tarihin her döneminde olduğu gibi şimdi de Azerbaycan Türkleri yaşamaktadır. Dolayısıyla Güney Azerbaycan bölgesinde Tebriz başta olmak üzere birçok şehir ve yerleşim alanlarında Azerbaycan halıları üretilmeye devam edilmektedir.

Görüldüğü gibi, Azerbaycan halıları uzun bir tarih geçmişi sahiptir. Teknik özellikleri bakımından; malzemenin elverişli oluşu ve çift düğüm geleneğinin sürdürülmüş olmasıyla en güzel örneklerini vermiştir. Orijinal motifleri bağrında besleyen Azerbaycan halıları, geometrik, bitkisel ve özellikle figürlü halılarda otantik eserler sunmuştur. Genel kompozisyonu itibarıyla de hem fonksiyonel hem de estetik açıdan dikkat çekmiştir. Dünyanın birçok müzesini ve özel koleksiyonunu süslemekle beraber, resamlara model olacak kadar da gündemde kalmıştır. Türk halı sanatının önemli bir şubesi konumunda olan Azerbaycan halıcılığı, ürettiği ve dünyaya sunduğu halı örnekleriyle gündemde kalmaya devam etmektedir.

¹² Tebriz, bu gün İran sınırları içerisinde olmakla beraber, Aslında Güney Azerbaycan'ın bir şehridir. Özellikle figürlü halıların dokunduğu bir merkezdir. Fuzûlî ve Nizâmî gibi Türk - İslam mütefekkirlerinin resimleri burada halılar üzerine nakşedilmiştir.

RESİMLER VE KATALOG

Resim:1- XVI.yyErdebil halısı –ABD (R.Efendiyev'den)

Resim:2- XIX. yy. Karabağ halısı -ABD

Örnek No: Resim: 1

Boyutları: 178x303 cm.

Kaynağı-Ustası: Erdebil Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Metropolitan Müzesi- New York

Bulunduğu Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, Çözü ve İlme Yündür.

Renk: Tamamen kök boyalardan oluşan kırmızı ve lacivert ağırlıklıdır.

Motif: Merkezinde hayvan figürleri ve bordürlerinde hatı ve bulut motifleri yer almaktadır.

Kompozisyon: Bir ana ve iki tali bordürün çevrelediği halı hayvansal ve bitkisel bezemelidir.

Örnek No: Resim: 2

Boyutları: 107x161 cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Berk Abakyan'ın Kişisel koleksiyonu- New York

Bulunduğu Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, Çözü ve İlme yün

Renk: Kök boyalardan oluşturulmuş kırmızı zemin ve üzerinde sarı motifler yer almaktadır.

Motif: Kandil motifleri ve kubbe görünümlü motifler yer almaktadır.

Kompozisyon: Bu halı seccade tipinde olduğu için tek bordürün çevrelediği bitkisel motifler ve üçlü kandil motifleriyle bezenmiştir

Resim: 3- XVII. yy. Karabağ halısı -ABD(Efendiyev'den) Resim: 4- XIX. yy. Guba halısı -ABD(Efendiyev)

Örnek No: Resim:3

Boyutları: 180x300cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Metropolitan Müzesi- New York

Bulunduğu Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, Çözü ve İlme yün

Renk: Kök boyalardan elde edilmiş kırmızı, sarı ve kısmen beyaz renkler kullanılmıştır.

Motif: Bitkisel ve stilize insan figürleriyle donatılmıştır.

Kompozisyon: Bitkisel motiflerle bezenmiş tek bordürün çevrelediği halının merkezinde stilize insan figürleriyle ütopik canlılar resmedilmiştir.

Örnek No: Resim:4

Boyutları: 185x300cm.

Kaynağı-Ustası: Guba Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Berk Andonyan'ın kişisel koleksiyonu- New York

Bulunduğu Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yün

Renk: Kahverengi ağırlıklı kısmen sarı ve beyaz renklidir.

Motif: Yaba ve gül motifleri hâkimdir.

Kompozisyon: Bir merkezi ve iki tali bordürle çevrelenen halının merkezinde yirmi iki tane gül motifli çevrilmiş geometrik motifler ve bu arada yaba ya da el motifinin de kullanıldığı bir halıdır.

Resim: 5- XIX. yy. Şirvan halısı -ABD(Efendiyev'den) Resim: 6- XVI. yy. Tebriz halısı -İngiltere(Efendiyev)

Örnek No: Resim:5

Boyutları: 100x140 cm.

Kaynağı-Ustası: Şirvan Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Cenap Roçersin'in kişisel koleksiyonu- Londra

Bulunduğu Ülke: Amerika Birleşik Devletleri

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, Çözüğü ve İlme yün

Renk: Turkuaz, yeşil ve kırmızı renkli

Motif: Geometrik, bitkisel ve stilize figürlerden oluşan motifler işlenmiştir.

Kompozisyon: Çeşitli geometrik ve bitkisel motiflerle oluşturulmuş olan altı adet bordürün çevrelediği halı, baklava dilimlerinin içinde ve çevresinde Hun Gülleri ve stilize figürlerle donatılmış olup, yarım haldedir.

Örnek No: Resim:6

Boyutları: 5.34x10.51 m

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Viktorya-Albert Müzesi- Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Sarı ve kahverengi ağırlıklıdır.

Motif: Bitkisel motiflidir.

Kompozisyon: Merkezine yerleştirilen çokgen biçiminde ve mozaik görünüm-
lü gonca göbek motifine her yönden bağlanmış yeşil, kırmızı ve sarı renkli on
altı küçük kubbecik yer almaktadır. Merkezdeki büyük motif güneşi, kenardaki-
ler ise ışınları temsil eder gibi bir estetik zevk sunmaktadır. Bu halı Tebriz'de
Erdebil Mescidi için dokunduğu için ebatları gayet geniştir.

Resim: 7-XVI. yy. Tebriz halısı -İngiltere (Efendiyev'den) Resim: 8-XVI. yy. Tebriz halısı -İngiltere (Efendiyev)

Örnek No: Resim:7

Boyutları: Parça halı olması nedeniyle boyutları belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Viktorya-Albert Müzesi- Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Çift Dügüm

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Belli değildir.

Motif: Bitkisel ve bulut motifleri yer almaktadır.

Kompozisyon: Bordür detayları ve bitkisel motiflerle birlikte bulut ve umay motifleriyle bezenmiştir.

Örnek No: Resim:8

Boyutları: Detay çekim olduğu için boyutları belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Viktorya-Albert Müzesi- Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Türk Dügümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Belli değildir.

Motif: Naturalist ve hayvansal figürlüdür.

Kompozisyon: Bitkisel motifleriyle tabiat güzelliğini sergilerken, aynı zamanda aslanların mücadele sahnesini de çok canlı bir şekilde sunmaktadır. Hem naturalist hem de figürlü bir halı türünü temsil etmesi bakımından önemli bir halı parçasıdır.

Resim: 9-XIX. yy. Karabağ halısı-İngiltere (Efendiyev'den) Resim:10-XX. yy. Bakü halısı- İngiltere (Efendiyev)

Örnek No: Resim:9

Boyutları: 105x 170 cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Halı Galerisi- Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Kırmızı ağırlıklı olmakla beraber sarı ve siyah katkıdır.

Motif: Bitkisel motiflidir.

Kompozisyon: Bir ana bordur ve iki tali bordürün çevrelediği halı, tamamen gül ve çiçek motifleriyle bezenmiştir.

Örnek No: Resim:10

Boyutları: 110x180

Kaynağı-Ustası: Bakü Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Halı Galerisi-Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Belli değildir.

Motif: Yaba ve umay motifleri vardır.

Kompozisyon: Dört eşit bordürün çevrelediği halı stilize figürlü, yaba ve umay motifleriyle bezenmiştir. Alt tarafında yapıldığı tarihin 1910 olduğunu gösteren yazı da dikkatimizi çekmektedir.

Resim: 11- XIX. yy. Bakü halısı-İngiltere (Efendiyev'den) Resim: 12-XIX. yy. Bakü halısı-İngiltere (Efendiyev)

Örnek No: Resim: 11

Boyutları: 120x180

Kaynağı-Ustası: Baku Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Antik Eserler Mağazası- Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Çift Düğüm

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Kahverengi ve sarı

Motif: Köşebentlerinde hilaller ve merkezinde soyut motifler yer almaktadır.

Kompozisyon: Tek bordürün çevrelediği halı seccade türündedir.

Örnek No: Resim: 12

Boyutları: 80x180

Kaynağı-Ustası: Baku Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Antik Eserler Mağazası-Londra

Bulunduğu Ülke: İngiltere

Kullanılan Teknik: Çift Düğüm

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Kahverengi ve lacivert

Motif: Bitkisel ve geometrik motifler kullanılmıştır.

Kompozisyon: Bir merkezi ve iki tali bordürün çevrelediği yolluk türündeki halının merkezinde simetrik bitkisel motifler hâkim durumdadır.

Resim: 13-XVI. yy. Tebriz halısı-Macaristan (Efendiyev) Resim: 14-XIX. yy. Gazak halısı-Macaristan

Örnek No: Resim: 13

Boyutları: Parça halı olduğu için belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi- Budapeşte

Bulunduğu Ülke: Macaristan

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Sarı ve kahverengi

Motif: Hayvansal figürlü ve bitkisel motiflidir.

Kompozisyon: Bu halı tam bir halının 1/4 oranında olduğu için genel kompozisyonu görünmemektedir. Bu halıda minyatür sanatına özgü bir gelenek olan stilize insan figürleri ve saray hayatından kesitler sunulur. Ayrıca bitkisel motifler üzerinde hayvan mücadeleleri de canlandırılarak, realist bir anlayış da hakim kılınır.

Örnek No: Resim: 14

Boyutları: 220x350

Kaynağı-Ustası: Gazak Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi-Budapeşte

Bulunduğu Ülke: Macaristan

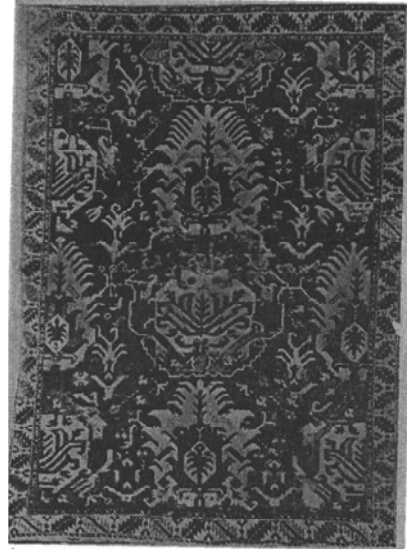
Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Belli değildir.

Motif: Bitkisel ve geometriktir.

Kompozisyon: Çift bordürün çevrelediği halı merkezindeki umay motifiyle hayli dikkat çekicidir.

Resim: 15-XIX. yy. Şirvan halısı –Macaristan (Efendiyev'den)

Resim: 16- XVII yy. Karabağ Halı Macaristan

Ömek No: Resim: 15

Boyutları: Yanım olduğu için belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Şirvan Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi-Budapeşte

Bulunduğu Ülke: Macaristan

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Kahverengi, yeşil ve kırmızı

Motif: "s" ve beşik motifleri işlenmiştir.

Kompozisyon: Bir ana ve iki tali bordürün çevrelediği yolluk tipindeki halının yansı görülmektedir. Merkezinde simetrik olarak işlenmiş stilize figürler ve geometrik alanlar vardır.

Ömek No: Resim: 16

Boyutları: 200x300 cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi-Budapeşte

Bulunduğu Ülke: Macaristan

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

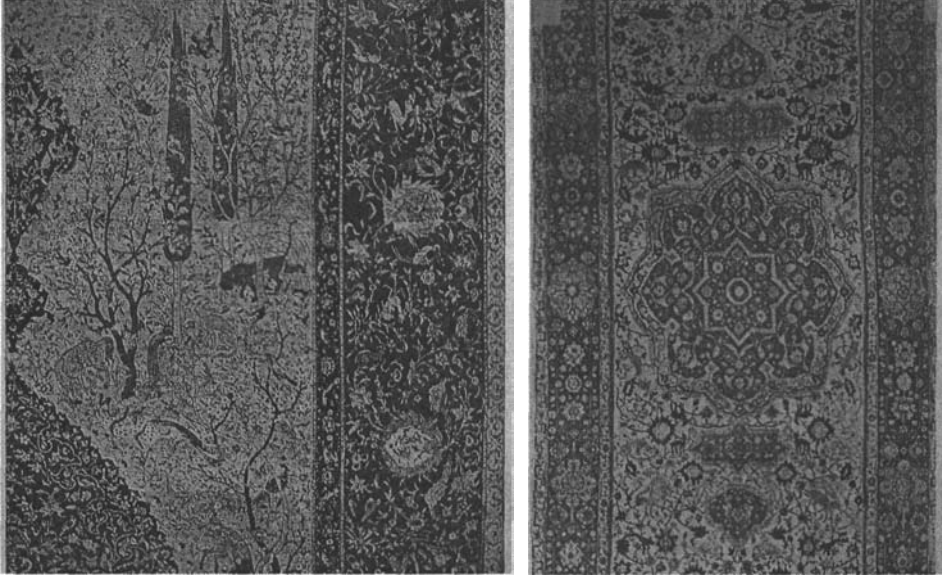
Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Belli değildir.

Motif: Stilize ve bitkisel motiflidir.

Kompozisyon: Tek bordürün çevrelediği halı, bitkisel motiflerin gayet girift kullanılmasıyla dikkat çekici bir özelliğe sahiptir.

Resim: 17- XVI. yy. Karabağ halısı -Fransa

Örnek No: Resim: 17

Boyutları: 55x86 cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi-Paris

Bulunduğu Ülke: Fransa

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Sarı ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Motif: Bitkisel ve figürlüdür.

Kompozisyon: Bu halı parçasının zemini bitkisel motiflerle donatılmış ve üzerinde çeşitli hayvan figürleri işlenerek figürlü halı haline getirilmiştir. Simetrik oluşumlu ağaçlar da esere realist bir yaklaşım getirmiştir.

Örnek No: Resim: 18

Boyutları: Parça halı olması nedeniyle belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Dekoratif Sanatlar Müzesi-Paris

Bulunduğu Ülke: Fransa

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

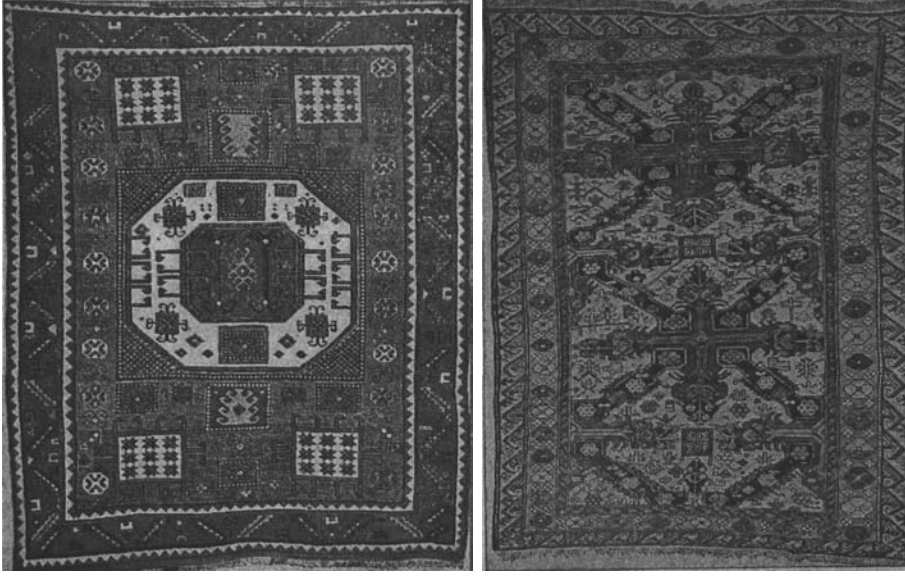
Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Sarı ve kırmızıdır.

Motif: Bitkisel ve geometrik motifler kullanılmıştır.

Kompozisyon: Bitkisel motifli geniş bir bordürün çevrelediği halı, sekizgen madalyonlu ve bunun içinde de yine sekizgen yıldız olan ve geçiş yerlerinde dağ keçilerinin yerleştirildiği kısmen figürlü bir ömektir.

Resim: 18- XVI. yy. Karabağ halısı -Fransa

Resim: 19- XVIII. yy. Bakü halısı -İsviçre

Ömek No: Resim: 19

Boyutları: 250x350cm.

Kaynağı-Ustası: Bakü Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Kafkas Halı Mağazası-Basel.

Bulunduğu Ülke: İsviçre

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Kırmızı, yeşil ve beyazdır.

Motif: Bitkisel ve geometrik motiflidir.

Kompozisyon: Hilâlli geometrik ya da kurt ağı denilebilecek motiflerle doldurulmuş olan bir geniş bordürün çevrelediği halının merkezinde geleneksel motiflerle birlikte kıvrım hatlı sac ayağı motifleri işlenmiştir.

Ömek No: Resim:20

Boyutları: 220x330cm.

Kaynağı-Ustası: Guba Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Kafkas Halı Mağazası-Basel.

Bulunduğu Ülke: İsviçre

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Sarı ve kahverengidir.

Motif: Bitkisel ve geometrik motiflidir.

Kompozisyon: Bitkisel motiflerle işlenmiş iki ana bordürün çevrelediği halının sekiz kollu yıldız biçiminde simetrik ana motifler yer almaktadır. İslam sanatının sınırlanılmaz devamlılığı yani sonsuza doğru yönelişi bu halıda izlenmektedir.

Resim: 21- XIX. yy. Karabağ halısı -İsviçre

Resim: 22- XIX. yy. Guba halısı -İsviçre

Örnek No: Resim:21

Boyutları: Yarım halı olduğundan boyutları tam anlamıyla belirlenememiştir.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Mayer Müller'in kişisel koleksiyonunda bulunmaktadır.

Bern

Bulunduğu Ülke: İsviçre

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Kahverengi, mavi ve kırmızıdır.

Motif: Bitkisel ve geometriktir.

Kompozisyon: Biri büyük ve diğeri daha küçük olan iki bordürün çevrelediği halının merkezinde simetrik olarak geometrik ana motifler işlenmiştir. Bunların çevresinde ise bitkisel bezeme ve en altta yaba motifleri dikkatimizi çekmektedir.

Örnek No: Resim:22

Boyutları: 110x190 cm.

Kaynağı-Ustası: Guba Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Mayer Müller'in kişisel koleksiyonunda bulunmaktadır.

Bern

Bulunduğu Ülke: İsviçre

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Kırmızı ve kahverengidir.

Motif: Geometriktir.

Kompozisyon: İki eşit bordürün çevrelediği halının merkezi geometrik ana motiflerle donatılmış ve çengelli yıldızlarla, çengelli geçmelerden oluşmuştur.

Resim: 23- XVIII. yy. Gazak halısı -Almanya

Örnek No: Resim:23

Boyutları: 168x235 cm

Kaynağı-Ustası: Gazak Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Antik Eserler Mağazası-Münih

Bulunduğu Ülke: Almanya

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Kırmızları ve beyaz

Motif: Gül motifli ve boy damgalıdır.

Kompozisyon: Bir ana ve iki tali bordürün çevrelediği halının merkezinde yedi adet ana ve bunlara bağlı on beş adet gül motifli bulunmaktadır. Ayrıca ana motiflerin ortasındakinden dört adet ve diğerlerinden üçer adet kıvrımlı bir şekilde uzanmış olan uzantılar ise bayındur boyu damgasıdır.

Resim: 24- XIX. yy. Karabağ halısı -Almanya

Örnek No: Resim:24

Boyutları: 110x220 cm.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Tekstil Müzesi-Münih

Bulunduğu Ülke: Almanya

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü Malzeme: Atkı, çözü ve ilme yündür.

Renk: Kırmızı, beyaz ve kahverengidir.

Motif: Bitkisel

Kompozisyon: Üç eşit ve aynı göbek motifinin hâkim olduğu halı, ince uzun ebatlı olmasıyla dikkat çekmektedir.

Resim: 25- XIX. yy. Şirvan halısı -Almanya

Örnek No: Resim:25

Boyutları: 220x330cm.

Kaynağı-Ustası: Şirvan Yöresi Halkı İlgili Koleksiyon: Tekstil Müzesi-Münih

Bulunduğu Ülke: Almanya

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Kırmızılar ve kahverenglidir.

Motif: Bitkisel ve geometiktir.

Kompozisyon: Bir ana ve iki tali bordürün çevrelediği halının merkezinde geometrik göbek motifi yer almaktadır.

Örnek No: Resim:26

Boyutları: 210x320cm.

Kaynağı-Ustası: Gazak Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Tekstil Müzesi-Münih

Bulunduğu Ülke: Almanya

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Sarı, kırmızı, yeşil ve kahverengidir.

Motif: Geometrik

Kompozisyon: Üç bordürün çevrelediği halının merkezini geometrik çizgili stilize bir göbek motifi doldurur.

Resim:26- XVIII. yy. Gazak halısı -Almanya

Resim: 27- XIII. yy. Selçuklu halısı –Türkiye

Örnek No: Resim.27

Boyutları: 245x170 cm.

Kaynağı-Ustası: Konya Yöresi/Şirvan Yöresi

İlgili Koleksiyon: Etnografya Müzesi-Konya

Bulunduğu Ülke: Türkiye

Kullanılan Teknik: Türk Dügümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Lacivert

Motif: Yıldız ve geometrik motifli

Kompozisyon: Geometrik ve çapraz kareler üzerine yıldızların işlenmesiyle elde edilmiş lacivert zeminli bir halıdır.

Örnek No: Resim:28

Boyutları: 110x185 cm.

Kaynağı-Ustası: Gence Yöresi halkı

İlgili Koleksiyon: Topkapı Sarayı Müzesi- İstanbul

Bulunduğu Ülke: Türkiye

Kullanılan Teknik: Türk Dügümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Kırmızı ve lacivert

Motif: Bitkisel ve hüsn-i hat örneklî

Kompozisyon: Seccade olması nedeniyle ayet-i kerimelerle ve bitkisel motiflerle bezenmiş bir halıdır.

Resim: 28- XVI. yy. seccade –Türkiye

Resim: 29- XVII. yy. Karabağ halısı –Türkiye

Resim:30- XIX. yy. Guba halısı -İran

(Efendiyev)

Örnek No: Resim:29

Boyutları: Yarım halı olduğu için boyutları belli değildir.

Kaynağı-Ustası: Karabağ Yöresi Halkı

İlgili Koleksiyon: Vakıflar Halı Müzesi-İstanbul

Bulunduğu Ülke: Türkiye

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Yüne yündür.

Renk: Sarı ve kahverengi

Motif: Bitkisel motiflidir.

Kompozisyon: Tek bordürün çevrelediği halı bitkisel motiflerin çok yoğun ve girift işlenmesiyle elde edilmiş yarım bir parçadır.

Örnek No: Resim:30

Boyutları: 225x335 cm.

Kaynağı-Ustası: Guba Yöresi halkı

İlgili Koleksiyon: Gülistan Müzesi -Tahran

Bulunduğu Ülke: İran

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Kahverengi

Motif: Bitkisel ve koç başı motifleri

Kompozisyon: Bordürlerin çevrelediği halının merkezinde bitkisel motifler yoğun bir şekilde işlenmekle beraber, koç başı motifleri de sıralanmıştır.

Resim: 31- XVI. yy. Tebriz halısı -İran (Efendiyev'den) Resim: 32- XVI. yy. Tebriz halısı -İran

ÖrnekNo: Resim:31

Boyutları: 200x300cm.

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi halkı

İlgili Koleksiyon: Gülistan Müzesi-Tahran

Bulunduğu Ülke: İran

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Kırmızı ve gridir.

Motif: Hayvansal ve bitkisel motiftir.

Kompozisyon: Bitkisel motiflerin çevrelediği hayvan figürleri işlenmiştir.

Örnek No: Resim:32

Boyutları: 110x185 cm.

Kaynağı-Ustası: Tebriz Yöresi halkı

İlgili Koleksiyon: Arkeoloji Müzesi- Tahran

Bulunduğu Ülke: İran

Kullanılan Teknik: Türk Düğümü

Malzeme: Atkı, çözgü ve ilme yündür.

Renk: Sarı ve kırmızı yoğunludur.

Motif: Bitkisel ve hüsn-i hat örneklidir.

Kompozisyon: Seccade türü bir halı olduğu için bitkisel motifler ve ayet-i kerimelerin güzel yazılmış halıyla bordürü çevrelemesi ile oluşturulmuştur.

CARPETS OF AZERBAIJAN IN MUSEUMS OF WORLD Abstract

Mustafa Yıldırım

In the XIII-XIV centuries Azerbaijan jewelry and carpets-attracted European, especially Venician merchants. Having visited Azerbaijan dealers, travellers, ambassadors from different countries, exported picturesque carpets and carpet-ware as commodities and presents. And it is not casually, that we can find Azerbaijan carpets on the canvases of the famous European artists. We can observe them on the picture "Madonne of the Canon Van der Pale" with the Azerbaijan carpet "Kuba" on its background.

In 1928 by the decision of the "Azer khalcha" association (Azerbaijan Carpet Making Union) was established which supervised the work of the weaving enterprises in different districts of the republic for more than 50 years. Observing classical tradition carpet-makers manually wove delicate, picturesque carpets, which were repeatedly displayed in many international exhibitions and fairs in Baghdad, Leibzig, Montreal, Plovdiv, Cairo, Damascus, Izmir, Tripoli, Teheran.

The states and cities having the specimens of the Azerbaijanian applied arts at their disposal are given in the order, as follows: The specimens of applied arts of Azerbaijan in the museums of Moskow, Leningrad, Budapest, U.S.A, France, Britain, Switzerland, Germany, Iran and Turkey.

سجاد أذربايجان في متاحف العالم

يصدف سجاد أذربايجان في شتى العالم و المتاحف و الجمع الخاص هؤلاء السجاد قد اتيت من قوبا و شروان و كنجه و قزاق و تبريز عموماً. تلك السجاد قيمة عتيقة جداً. علي سبيل المثال في المتحف ميتروبوليتان بنويورك في الولايات المتحدة الاميركية يوجد سجاد قراباغ من العصر السابع عشر والتاسع عشر و سجاد اردبيل من العصر السادس عشر. بحث في هذا المقال عن سجاد أذربايجان التي ذهبت ال الاماكن شتى في العالم.